

Nowości wydawnicze Archiwum Państwowego w Warszawie

***Educare necesse est — wokół idei patriotyzmu. Przykłady dobrych praktyk edukacyjnych*, red. nauk. V. Urbaniak, Warszawa 2019, ISBN 978-83-946504-4-5, ss. 262 + 2 nlb**

Trzecia już publikacja poświęcona działalności edukacyjnej realizowanej przez archiwa. Obejmuje 23 artykuły podzielone na trzy działy: „Patriotyzm — idea i zjawisko”, „Wartości patriotyczne w programach szkolnych i działaniach archiwów (doświadczenia i refleksje)”, „Rola nauk pomocniczych historii w warsztacie dydaktyka i archiwisty”.

Ich autorami są pracownicy archiwów państwowych, Instytutu Pamięci Narodowej, uczelni wyższych oraz nauczyciele wszystkich typów szkół. Koncentrując się na konkretnych tematycznie źródłach, omówili oni ich przydatność i sposoby wykorzystania w pracy edukacyjnej archiwów. Wydawnictwo to jest swego rodzaju podręcznikiem dobrych praktyk edukacyjnych, przydatnym nie tylko dla archiwistów, ponieważ omawia to, co archiwa robią w dziedzinie edukacji, a przy okazji wskazuje kierunki, w których warto podążać. **Dla zainteresowanych jej zawartością plik pdf do pobrania.**

„Kronika Warszawy” 2019, nr 1 (159), ss. 193, ISSN 0137-3099

Numer otwiera *Kalendarz warszawski*, przypominający najważniejsze wydarzenia w stolicy w okresie od września 2018 do lutego 2019 r. Tuż po nim rozpoczyna się dział „Artykuły i materiały”, który składa się z sześciu tekstów. **Damian Kosiński** w artykule pt. *Senator najbardziej warszawski — marszałek wielki koronny Franciszek Bieliński (ok. 1683-1766)* przypomina sylwetkę marszałka wielkiego koronnego Franciszka Bielińskiego. Korzystając z dostępnej literatury przedmiotu — opracowań, książek, artykułów, w tym publikowanych w Internecie, i źródeł drukowanych — autor przybliży postać F. Bielińskiego. Czyni to etapami. Najpierw skupia się na historii rodziny Bielińskich i domostw na temat dzieciństwa głównego bohatera. Następnie omawia przebieg jego kariery i działalność polityczną, czego zwieńczeniem była godność marszałka wielkiego koronnego. Dalej przedstawia jego aktywność na terenie Warszawy, wynikającą z zadań, jakie nałożył na niego urząd marszałka wielkiego koronnego w zakresie sprawowania szerokiej władzy w miejscu pobytu monarchy. Na czoło wysuwa się tu sprawa Komisji Brukowej utworzonej w celu uporządkowania ulic miejskich, z czego najbardziej zastąpił Bieliński, a także działań temu towarzyszących (wprowadzenie podatku łokciowego, budowa kanałów) — aktywności na polu sądownictwa, propagowania profilaktyki przeciwpożarowej i zlecenie przygotowania planu Warszawy. Kosiński przybliży także sprawę lokacji prywatnej jurydyki Bielino i ufundowania pałacu Bielińskich. Scharakteryzował też pozawarszawskie posiadłości Franciszka Bielińskiego. Artykuł kończy opisem okoliczności, w jakich zmarł Franciszek Bieliński.

Bożena Wierzbicka (*O salach dla senatu dawniej i dwóch projektach współczesnych*) przedmiotem swojego artykułu uczyniła wnętrza służące izbie wyższej polskiego parlamentu od XV stulecia po dzień dzisiejszy. Przegląd ten obejmuje przede wszystkim sale obrad, ale uwzględnia też szlaki komunikacyjne, którymi przemierzali się senatorowie, a nawet trudności z zakwaterowaniem w czasie sesji sejmowych senatorów przyjezdnych. Autorka pokrótce przypomina tradycyjne miejsca wielkich zjazdów prawodawczych, poczynając od Piotrkowa, przez Kraków i Grodno (obecnie Białoruś), koncentrując się na Warszawie — mieście, w którym odbyło się ich najwięcej w Polsce nowożytnej i które po odzyskaniu niepodległości jest od blisko 100 lat jedyną siedzibą polskiego parlamentu. B. Wierzbicka zwraca uwagę na cechy stałe wewnątrz służących senatowi, które cechowały je w czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej. Zaznacza, że potrzeby użytkowników ewoluowały w stronę coraz większego komfortu obradowania, co jest zrozumiałe, i zmieniały się wraz ze stawianymi przez kolejne epoki wymogami ergonomii. W równym stopniu dotyczyło to miejsc

obradowania, przemieszczania się (komunikacyjnych) i zakwaterowania. Na koniec autorka prezentuje w ogólnym zarysie dwa nowe, niezrealizowane, projekty siedziby senatu, których wykreowanie przez Pracownię Architektoniczną Andrzeja Kaliszewskiego jest odpowiedzią na potrzeby współczesności.

Zygmunt Walkowski (*Kartusz z orłem z Piwnej 18*) skupia się na losach kartusza umieszczonego nad wejściem do wybudowanego w 1718 r. domu przy ulicy Piwnej 18. Przedstawia on orła z rozpostartymi skrzydłami, z koroną na głowie, trzymającego insygnia, czyli godło państwa polskiego podkreślające swoją obecnością ważność urzędu metrykantów koronnych, którzy mieli tu swoją siedzibę. W okresie zaborów władze rosyjskie nakazały (ok. 1840 r.) usunięcie orła, jednakże nie uczyniono tego, a jedynie zakryto go zaprawą murarską, pod którą przetrwał kilkadziesiąt lat. Gdy ok. 1909 r. remontowano dom, skuto zaprawę i orzeł ukazał się mieszkańcom Warszawy. Ten moment opisał Wiktor Gomulicki, poeta i historyk Warszawy, w pięknym wierszu, który został przywołany w końcowej części artykułu.

Jan Tyszkiewicz (*Działalność 134. Mazowieckiej Drużyny Harcerskiej i utworzenie Hufca „Wierna Rzeka” w gminie Wawer 1939–1944*) przedstawia z kolei historię wojenną 134. Mazowieckiej Drużyny Harcerskiej, której działalność w latach okupacji znana jest wyłącznie z relacji jej członków. Dokumentacji pisanej bowiem świadomie nie prowadzono.

Jan Czempiński (*Między nowym „Kercelakiem” a „polskim Bond Street”. Handel, rzemiosło, przemysł i usługi na ulicy Marszałkowskiej w 1945 r.*) pokazuje, jak wyglądała Warszawa w 1945 r. i jak odradzała się powoli z ruin. Podkreśla, że dzięki powracającym do niej mieszkańcom zaczęły odtwarzać się dawne funkcje ulic stolicy, w tym Marszałkowskiej, która przed wojną tworzyła wielkomięjską oś handlowo-usługową. W 1945 r. odbudowywało się przy niej życie gospodarcze, na którego profil składały się: handel, rzemiosło, drobny przemysł i usługi. Z jednej strony powracali przedwojenni właściciele i firmy, a ich sklepy, pracownie rzemieślnicze, bary, gabinety lekarskie i zakłady przemysłowe ulokowane w parterowych częściach wyremontowanych domów zachowały częściowo dawny profil ulicy, zauważalny dla mieszkańców. Nie wszystkie jednak branże, jak podkreśla autor, powróciły na swoje miejsce — wiele starych adresów uległo przemieszaniu z powodu wojennych zniszczeń i strat w ludziach. Niemniej, Marszałkowska, o czym warto pamiętać, jest niewątpliwie przykładem ewolucji funkcji ekonomicznej ulicy, co doskonale ukazuje tekst artykułu.

Fried Nielsen w tekście pt. *„Ogrody polsko-niemieckie” — historia powstania i realizacja od roku 2016* przedstawia niezwykłą inicjatywę, która została zapoczątkowana z okazji rocznicy podpisania polsko-niemieckiego „Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy”. Stało się to w roku jubileuszowym 2016. „Ogrody” o powierzchni dwóch hektarów — położone są na północnym brzegu Jeziora Kamionkowskiego, wzdłuż Alei Emila Wedla — są trzecim na świecie ogrodem przyjaźni z udziałem Niemiec. Powstały już niemiecko-francuski ogród w Saarbrücken (1960) oraz niemiecko-amerykański Ogród Przyjaźni w Waszyngtonie (1983).

Do tej pory projekt wsparły 24 firmy i ponad 60 darczyńców prywatnych. Strategicznymi partnerami projektu są: Ambasada Niemiec w Warszawie, m.st. Warszawa, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej i Polsko-Niemiecka Izba Przemysłowo-Handlowa.

Tradycyjny w numerze „Kroniki Warszawy” Fotofelieton poświęcony jest rocznicy wyborów w czerwcu 1989 r. (*Przełomowy rok 1989*), a wśród tekstów składających się na dział „Recenzje i omówienia” można przeczytać artykuły: **Anny Laszuk** (*Ewa Rubaszewska, Ludzie minionego czasu. Cmentarz Powązkowski — słownik, cz. 1, Warszawa 2018, ss. 233 + 2 nlb.*), **Aleksandry Stępień-Dąbrowskiej** (*Andrzej Skalimowski, Sigalin. Towarzysz odbudowy, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2018*), **s. Magdaleny Abramow-Newerly** (*Arcypasterz-wygnaniec wychodzi z cienia — wystawa w Muzeum św. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego w Warszawie*).

Numer tradycyjnie zamykają działy „Pro memoria” oraz „Varsaviana”. W pierwszym z nich zamieszczono opracowane przez **Annę Krochmal** wspomnienia o warszawiakach, którzy zmarli w okresie od marca do sierpnia 2018 r. W dziale drugim znalazły się informacje o nowościach wydawniczych poświęconych Warszawie, które zestawiła **Hanna Macierewicz**.

Ten numer „Kroniki Warszawy” mógł ukazać się dzięki współpracy Archiwum Państwowego w Warszawie i Domu Spotkań z Historią oraz dofinansowaniu przyznanemu przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych i Urząd Miasta Stołecznego Warszawy. Jest dostępny w sprzedaży, podobnie jak numery wcześniejsze, w księgarni Domu Spotkań z Historią (ul. Karowa 20).